

Operationeel risico bij banken

Operationeel risico is een belangrijk aandachtsgebied in het toezicht van DNB. Met de op handen zijnde invoering van Bazel II, het nieuwe risicogevoelige stelsel van kapitaaleisen voor banken, wordt nu ook internationaal expliciet aandacht besteed aan deze risicocategorie. DNB heeft recent een onderzoek onder 60 Nederlandse banken gehouden om vast te stellen hoe zij de kapitaaleis voor operationeel risico willen berekenen en te beoordelen hoe ver zij zijn met de beheersing van dit risico. Uit deze inventarisatie blijkt, dat de banken voor het merendeel goed voorbereid zijn. De meeste ondervraagde banken ambiëren een berekeningsmethode, die bij de complexiteit van hun operationeel risico past. De grote, internationaal actieve Nederlandse banken voldoen allemaal aan de verwachting door geavanceerde interne modellen te ontwikkelen. Kleine banken kiezen relatief vaak voor de eenvoudigste berekeningswijze; voor een aantal van deze instellingen zou de keuze voor een iets geavanceerdere berekeningswijze te overwegen zijn. Ook wat betreft de beheersing van het operationele risico voldoen de huidige stand van zaken en de geplande ontwikkeling over het algemeen aan de verwachtingen.

Inleiding

In januari van dit jaar kwam de National Australia Bank in opspraak wegens interne fraude. Handelaren in vreemde valuta hadden fictieve transacties opgevoerd om te verdoezelen dat ze ongeautoriseerde verliezen hadden geleden. De totale schade werd geraamd op USD 360 miljoen. In maart van 2003 kreeg de Deense Danske Bank te kampen met het uitvallen van interne IT-systemen en systemen van hun Internetbank. Tijdens een reguliere onderhoudsbeurt van computerapparatuur ontstond een storing, die er toe leidde dat enkele cruciale systemen enige dagen uit de lucht waren. Danske Bank heeft als consequentie hiervan schadevergoedingen aan haar klanten uitgekeerd. Deze incidenten zijn willekeurige voorbeelden van tekortkomingen van interne procedures en systemen. Het risico van dergelijke gebeurtenissen wordt operationeel risico genoemd.

Het Bazelse Comité¹ definieert operationeel risico als 'het risico van verliezen als gevolg van tekortkomingen van interne processen, mensen en systemen, of als gevolg van externe gebeurtenissen'. Een bank kan de interne risicobronnen in beginsel beheersen door een effectief stelsel interne beheersingsmaatregelen. Hierdoor wordt de kans op bijvoorbeeld gebreken in informatiesystemen, fraude, menselijke fouten of technische storingen teruggedrongen. Externe oorzaken voor operationeel risico, zoals natuurrampen, terroristische aanslagen, afpersing of oorlog vallen buiten de invloedssfeer van een bank. Hiertegen kan een bank zich verzekeren en maatregelen treffen om de gevolgen op te vangen (continuïteitsplanning).

In het toezicht op banken besteedt DNB veel aandacht aan de beheersing van operationele risico's. Hiervoor zijn in 2001 kwalitatieve eisen ontwikkeld, die in de Regeling Organisatie en Beheersing (hierna ROB) zijn uitgevaardigd. De ROB heeft tot een duidelijke kwaliteitsverbetering geleid van de administratieve organisatie en interne controle bij banken, en hiermee ook tot een verbetering van de beheersing van de operationele risico's. Nu wordt ook internationaal, in het nieuwe Bazelse raamwerk van kapitaaleisen en -standaards (kortweg Bazel II), voor het eerst expliciet aandacht besteed aan operationeel risico. Naast risicobeheersingseisen specificceert Bazel II mondiaal geharmoniseerde kapitaaleisen voor operationeel risico. In verband hiermee heeft DNB het huidige operationele risicobeleid van 60 Nederlandse banken onderzocht en geïnventariseerd hoe deze banken dit onder Bazel II willen inrichten. Dit artikel gaat over de resultaten van deze inventarisatie. De nadruk hierbij ligt op de methodes die banken onder Bazel II gaan gebruiken voor de

berekening van de kapitaaleis. Tevens wordt gekeken in hoeverre banken voldoen aan de voorwaarden van Bazel II voor de beheersing van dit risicotype. Hoewel er ruimte is voor enige kanttekeningen, zijn de uitkomsten van het onderzoek grosso modo vertrouwenwekkend.

Na deze inleiding beschrijft paragraaf twee hoe operationeel risico in Bazel-II is opgenomen. De derde paragraaf beschrijft de opzet en de bevindingen van het onderzoek en het artikel sluit af met de conclusies.

Operationeel risico in Bazel II

Solide risicomangement is gebaseerd op twee sporen: enerzijds het treffen van effectieve beheersmaatregelen en anderzijds het aanhouden van een kapitaalbuffer. Ook operationeel risico is op die twee manieren in Bazel II uitgewerkt. Allereerst zijn er rekenregels opgenomen om de kapitaaleis voor operationeel risico te bepalen. Hiernaast zijn er richtlijnen voor de beheersing van operationeel risico opgesteld. Beide worden hieronder nader toegelicht.

Regels om de kapitaaleis voor operationeel risico te bepalen

In Bazel II zijn drie alternatieve methoden voor de berekening van het minimum kapitaal voor operationeel risico aangegeven. Deze onderscheiden zich door de mate van geavanceerdheid en complexiteit. Een bank kan zelf kiezen welke van deze drie benaderingen zij toepast. Het Bazelse Comité heeft beoogd banken een stimulans te geven om een geavanceerdere methode toe te passen. Dit heeft het Comité gedaan door een calibratie te kiezen die er naar verwachting toe leidt dat een geavanceerdere methode gemiddeld tot een lager kapitaalbeslag leidt. Bazel II verwacht hiernaast, dat de geavanceerdheid van de gekozen berekeningsmethode in overeenstemming is met het risicoprofiel van de betreffende bank. De drie mogelijke berekeningsmethodes voor de kapitaaleis voor operationeel risico zijn:

– *De Basic Indicator Approach (BIA)*. Dit is de eenvoudigste van de drie benaderingen. Het inkomen van de bank wordt gebruikt als indicator voor de mate waarin de bank blootgesteld is aan operationeel risico. De kapitaaleis voor operationeel risico wordt bepaald als een vast percentage van deze indicator.

– *De Standardised Approach (SA)*. Deze methode is iets verfijnder dan de BIA. Ook hier wordt het inkomen gezien als indicator voor het operationele risico. Nu worden echter de bedrijfsactiviteiten, waarin het inkomen wordt gerealiseerd, ingedeeld in acht *business lines*. De kapitaaleis wordt per *business line* berekend door het

inkomen van iedere *business line* te vermenigvuldigen met een bijhorend percentage dat gerelateerd is aan het risico van de betreffende business line.

– *De Advanced Measurement Approaches (AMA)* is de meest geavanceerde benadering. Bij deze benadering berekent de bank met behulp van eigen statistische modellen hoeveel kapitaal voor operationeel risico moet worden aangehouden. Bazel II bepaalt alleen de randvoorwaarden voor het bouwen van deze interne modellen. Zo moeten zij gebaseerd zijn op onder andere backward-looking en forward-looking elementen (zoals enerzijds verliesdata en anderzijds de niveau's van controles). In de loop van de tijd zullen zich best-practices voor het bouwen van deze modellen ontwikkelen. DNB volgt de ontwikkeling van deze interne modellen bij banken op de voet. Op dit moment is het echter te vroeg om hier iets over te zeggen.

Beheersing van operationeel risico

Het tweede spoor van een solide risicomangementpraktijk betreft de beheersing van risico's. Het aanhouden van kapitaal verlaagt immers het risico niet, de kapitaalbuffer is louter bedoeld om onverwachte verliezen op te vangen. Om het operationele risico te verlagen is een bewuste en actieve beheersing nodig.

Hoewel de intensiteit en complexiteit van risicobeheersing bij instellingen langs een continuüm verloopt (van eenvoudig tot geavanceerd), is er aan de hand van diverse standaarden uit de regelgeving toch onderscheid te maken tussen drie (gestileerde) niveaus van risicobeheersing. In oplopende volgorde van geavanceerdheid onderscheiden we een minimumniveau, een middenniveau en een hoog niveau voor risicobeheersing:

– *Minimumniveau:* Voldoen aan de Regeling Organisatie en Beheersing. De standaard voor de huidige praktijk van risicobeheersing bij Nederlandse banken wordt gevormd door de ROB. Ook na de inwerkingtreding van Bazel II zal deze regeling de basis blijven voor de beheer-

ing van risico's. De ROB beschrijft eerst algemene uitgangspunten ten aanzien van risicobeheersing. Vervolgens worden deze aangevuld met richtlijnen en aanbevelingen ten aanzien van specifieke risicotypen, waaronder operationeel risico. De ROB geldt voor alle banken in Nederland.

– *Middenniveau:* Voldoen aan kwalitatieve principes voor risicobeheersing. De norm voor het middenniveau wordt bepaald door de *Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk (Sound Practices Paper genoemd)*². In deze richtlijn heeft het Bazelse Comité kwalitatieve principes beschreven voor de effectieve beheersing van operationeel risico (zoals bijvoorbeeld het invoeren van een managementkader voor operationeel risico).

– *Hoog niveau:* Voldoen aan zowel kwalitatieve principes als ook gebruiken van kwantitatieve methodes voor risicobeheersing. Een voorbeeld van een kwantitatieve methode in de risicobeheersing is het systematisch verzamelen en analyseren van gegevens over verliezen als gevolg van operationeel risico.

Verband tussen beheersingsniveau en berekeningsmethode

Het nieuwe raamwerk verlangt van instellingen, dat zij de complexiteit van de berekeningsmethode die zij kiezen laten corresponderen met hun niveau van risicobeheersing. Instellingen die de eenvoudigste rekenmethode willen gebruiken (de BIA), kunnen volstaan met een risicobeheersing op het minimumniveau van de ROB. Instellingen die de iets geavanceerdere SA willen gebruiken, mogen dit pas doen, als zij naast de ROB ook aan een aantal door de SA voorgeschreven kwalitatieve risicobeheersingcriteria van het middenniveau voldoen. Instellingen die voor de meest geavanceerde benadering kiezen (AMA), moeten naast de kwalitatieve beheersingscriteria ook een aantal kwantitatieve criteria van het hoge niveau in acht nemen. Alle grote, internationaal actieve banken worden geacht te (gaan) voldoen aan de principes van het *Sound*

Tabel 1 Samenhang tussen berekeningsmethode en beheersingsniveau

Berekeningsmethode die een instelling onder Bazel II wil toepassen	Bijbehorend beheersingsniveau		
	Minimumniveau (ROB)	Middenniveau (kwalitatieve principes)	Hoog niveau (kwantitatieve principes)
Basic Indicator Approach	Verplicht	Optioneel	Optioneel
Standardised Approach	Verplicht	Verplicht	Optioneel
Advanced Measurement Approaches	Verplicht	Verplicht	Verplicht

Practices Paper. Het verband tussen berekeningsmethode en bijbehorend beheersingsniveau kan schematisch worden weergegeven zoals in tabel 1.

Stand van zaken ten aanzien van operationeel risico bij Nederlandse banken

Inventariserend onderzoek door DNB

Tegen de achtergrond van het bovenbeschrevene heeft DNB een inventariserend onderzoek gedaan onder 60 in Nederland gevestigde banken. Deze banken zijn onderverdeeld in drie groepen, namelijk:

- 17 Nederlandse, internationaal actieve banken
- 16 Nederlandse, niet internationaal actieve banken
- 27 Nederlandse vestigingen van buitenlandse banken

Geïnterviewd is welke benadering de banken onder Bazel II willen gebruiken om de kapitaal-eisen voor operationeel risico vast te stellen. Hiernaast is gekeken hoe zij de beheersing van operationeel risico of hebben ingericht of nog willen inrichten tot de inwerkingtreding van het nieuwe raamwerk.

Dit onderzoek is om drie redenen van belang. Allereerst is het operationele risico een nieuw risicotype in Bazel II. Om tijdig adequate regels en richtlijnen te kunnen uitvaardigen is het noodzakelijk zo vroeg mogelijk een algemeen beeld te krijgen van de ontwikkelingen in de sector. Ten tweede is het, zowel voor de instelling als voor DNB, belangrijk om te kunnen inschatten of een bank tijdig kan voldoen aan de voorwaarden die zijn verbonden aan een bepaalde berekeningsmethode. Tezamenertijd moet elke bank namelijk aan de toezichthouder aangeven welke berekeningsmethode zij wil toepassen³. Het is dan aan DNB om te beoordelen of de bank voldoet aan de toelatingscriteria. Ten slotte moeten banken die voor de AMA kiezen ook hun interne modellen ter beoordeling aan DNB voorleggen. Met het oog op een goede afhandeling hiervan is het van belang, dat DNB tijdig zicht heeft op het aantal banken dat zich op de AMA richt.

Aansluitend op de beschreven samenhang tussen berekening en beheersing is in het onderzoek een antwoord gezocht op de volgende drie kernvragen:

- 1 Welke methode willen de instellingen gaan gebruiken voor de berekening van de kapitaal-eisen voor operationeel risico onder Bazel II?
- 2 In welke mate voldoet het huidige beheersingsniveau voor operationeel risico van de banken aan het midden-niveau, dat wil zeggen de standaard uit het *Sound Practices Paper*?
- 3 In hoeverre kunnen de banken tezamenertijd voldoen aan de voorwaarden die worden gesteld aan de berekeningsmethode van hun voorkeur?

Merk op, dat de tweede kernvraag, over het beheersingsniveau, zich beperkt tot slechts één van de drie niveaus die in het model worden onderscheiden, namelijk het midden-niveau. Het uitsluiten van het minimumniveau en het hoge niveau in deze vraagstelling heeft de volgende achtergrond: in haar rol als toezichthouder verlangt DNB nu al van alle Nederlandse banken, dat zij voldoen aan de ROB. Voor dit onderzoek is dan ook aangenomen, dat alle ondervraagde banken hun beheersing tenminste hebben ingericht op het minimumniveau. De uitsluiting van het hoge beheersingsniveau houdt verband met het feit, dat dit niveau alleen voor bepaalde banken en pas over enkele jaren daadwerkelijk moet zijn bereikt. Het is bij de uitvoering van het onderzoek nog niet opportuun geweest om al te vragen naar de mate waarin zij nu al aan dit hoge niveau voldoen.

De bevindingen uit het inventarisatieonderzoek

De analyse van de resultaten uit het onderzoek leidt tot drie conclusies.

- 1 Iets minder dan de helft van de banken wil onder Bazel II de BIA gaan toepassen, ongeveer een derde kiest voor de SA en een vijfde richt zich op de AMA. In het algemeen sluit de geavanceerdheid van de gekozen methode aan bij de grootte en complexiteit van de instelling.
- 2 Het overgrote deel van de ondervraagde banken bevindt zich wat betreft de beheersing van operationeel risico halverwege tussen het minimum- en het midden-niveau, dus tussen de ROB en de *Sound Practices*-standaard.
- 3 Het merendeel van de banken voorziet geen problemen om het beheersingskader op het juiste niveau te brengen in verhouding tot de gekozen berekeningsmethode voor operationeel risico.

Deze conclusies worden hieronder toegelicht.

Beoogde berekeningsmethode onder Bazel II

Wat betreft de eerste kernvraag – de geplande methode voor de berekening van kapitaal onder Bazel II – is aan elke bank gevraagd welke van de drie benaderingen zij wil gaan toepassen. In tabel 2 zijn deze resultaten uitgesplitst naar de verschillende groepen banken.

De Nederlandse, internationaal actieve banken zijn redelijk gelijkmatig verdeeld over de drie benaderingen. In de groep van Nederlandse, niet internationaal actieve banken zal twee derde kiezen voor de BIA en een derde voor de SA, terwijl geen enkele bank uit deze groep van plan is de AMA te implementeren. In de groep Nederlandse vestigingen van buitenlandse banken kiest de helft voor de BIA. Ook valt op dat bijna een derde uit deze groep de AMA ambieert; deze instellingen volgen de keuze van de buitenlandse moederbank.

Tabel 2 Geplande berekeningsmethode voor de kapitaalseis voor operationeel risico

Verdeling naar benaderingen	Basic Indicator Approach	Standardised Approach	Advanced Measurement Approaches	Totaal aantal banken per groep
<i>Verdeling naar groepen</i>				
Nederlandse banken, internationaal actief	6	7	4	17
Nederlandse banken, niet internationaal actief	10	6	0	16
Nederlandse vestiging buitenlandse banken	13	6	8	27
Totaal aantal banken per benadering	29	19	12	60
Totaal banken per benadering in procenten	48	32	20	100

Bovendien blijkt, dat de ondervraagde banken hun keuze voor een langere termijn maken. Desgevraagd geven slechts enkele banken aan dat zij van plan zijn om door te groeien naar het gebruik van een geavanceerdere methode. Van de banken, die in eerste instantie de BIA willen toepassen, heeft geen enkele nu al plannen om door te migreren naar SA of AMA. Van de banken die in 2006 de SA willen gebruiken, geeft 10% aan hierna de overstap naar de AMA te willen maken.

Behalve het aantal banken dat een bepaalde benadering beoogt in te voeren is ook de grootte van die banken van belang. Dit vanwege de veronderstelling dat banken complexer worden naarmate hun grootte toeneemt en de berekeningsmethode overeen moet komen met de risicocomplexiteit van een bank. In tabel 3 is dan ook het marktaandeel als indicator voor de grootte van de ondervraagde banken weergegeven.⁴

De positieve samenhang tussen de geavanceerdheid van de benadering en de grootte van de bank is inderdaad terug te vinden in de combinatie van de cijfers uit tabel 2 en tabel 3. Het blijkt dat de banken die de AMA ambiëren (het gaat om 12 instellingen, zie tabel 2) een gezamenlijk marktaandeel hebben van 64% (van de ondervraagde banken). De 19 banken die van plan zijn om de SA te kie-

zen, hebben een marktaandeel van 28,7%. De resterende 29 banken, met een gezamenlijk marktaandeel van slechts 7,3%, wil de BIA invoeren.

Beschouwt men de resultaten per bankengroep, dan komt deze samenhang nog veel duidelijker naar voren. Tabellen 2 en 3 laten zien, dat in de groep van internationaal actieve Nederlandse banken de zes banken die de BIA kiezen slechts een marktaandeel van 2% hebben, terwijl de zeven SA-banken een marktaandeel hebben van 23,7%. De vier internationaal actieve Nederlandse banken die de AMA ambiëren, nemen bijna twee derde (63,5%) van het marktaandeel voor hun rekening.

Ook voor de groep niet internationaal actieve Nederlandse banken valt af te lezen, dat de iets grotere banken inderdaad kiezen voor de geavanceerdere SA (in plaats van voor de BIA). Het gemiddelde marktaandeel van een bank die voor de SA wil kiezen (zes banken met een gezamenlijk marktaandeel van 4,6%) is immers iets groter dan het gemiddelde marktaandeel van een BIA-bank (tien banken met een gezamenlijk marktaandeel van 4,4%).

De 27 Nederlandse vestigingen van buitenlandse banken zijn met een totaal marktaandeel van 1,8% betrekkelijk klein. Dat acht van deze kleine banken toch de geavanceerde AMA ambiëren, komt doordat zij, zoals eerder

Box 1 Aandachtsgebieden voor de beheersing van operationeel risico

- 1 Managementkader voor operationeel risico
- 2 Verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur m.b.t. het beleid voor operationeel risico
- 3 Operationeel risicomanagement is onderworpen aan onafhankelijke interne accountantscontrole
- 4 Verantwoordelijkheid van het hogere management voor het toepassen van het beleid voor operationeel risico
- 5 Vaststellen van operationeel risico bij producten, activiteiten, processen en systemen
- 6 Bewaken van de risicoprofielen voor operationeel risico en periodieke rapportages
- 7 Periodieke beoordeling van operationele risicobeheersing
- 8 Beheer van het operationeel risico met betrekking tot outsourcing activiteiten
- 9 Contingentie en continuïteitsplanning

gezegd, de keuze van hun (grote) buitenlandse moeder volgen. De gemiddelde marktaandelen van banken die voor de BIA respectievelijk de SA kiezen, ontlopen elkaar niet veel.

Het huidige beheersingsniveau van operationeel risico

Voor de tweede kernvraag, met betrekking tot het geplande of gerealiseerde beheersingsniveau voor operationeel risico, hebben de instellingen voor negen aandachtsgebieden de respectievelijke invoeringsstadia opgegeven. De negen aandachtsgebieden voor de beheersing van operationeel risico zijn ontleend aan het *Sound Practices Paper* (zie box 1).⁵

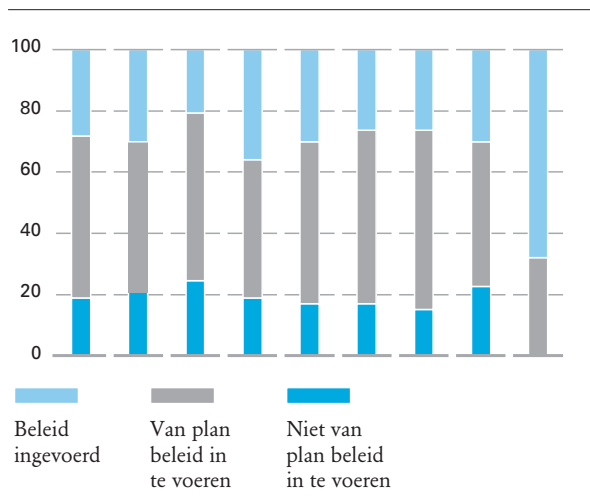
Bij de beantwoording was er per aandachtsgebied keuze uit drie invoeringsstadia, namelijk:

- 1 de instelling heeft beleid voor dit aandachtsgebied reeds ingevoerd;
- 2 de instelling heeft *plannen* om beleid voor dit aandachtsgebied in te voeren;
- 3 de instelling is *niet van plan* om beleid voor dit aandachtsgebied in te voeren.

De uitkomsten zijn als volgt afgezet tegen het eerder beschreven analysekader voor de beheersing van operationeel risico: indien een instelling voor alle negen aandachtsgebieden beleid heeft ingevoerd, dan voldoet zij aan het eerder genoemde middenniveau van risicobeheersing. Indien een instelling voor geen van de aandachtsgebieden van plan is om beleid in te voeren, dan wordt die instelling toch geacht te voldoen aan het minimumniveau van de ROB.

Met behulp van dit analysekader kunnen drie groepen worden onderscheiden. De eerste groep omvat banken, die hebben aangegeven op geen enkel aandachtsgebied van plan te zijn om beleid in te voeren. Deze groep bestaat uit drie banken, die er voor kiezen om hun beheersingskader te continueren conform het minimumniveau (de ROB). De tweede groep betreft de banken die hebben aangegeven op alle negen gebieden een adequaat

Grafiek 1 Invoeringsstadia per aandachtsgebied

functionerend beleid te hebben ingevoerd. Vier banken voldoen volledig aan het middenniveau (de standaard van het *Sound Practices Paper*). De derde groep omvat het overgrote deel van de banken (53). Deze banken hebben aangegeven op onderdelen een beleid te hebben ingevoerd, dat boven het ROB-niveau uitstijgt of zijn bezig met de voorbereiding hiervan, maar voldoen (nog) niet integraal aan de *Sound Practices*-norm.

De invoeringsstadia voor ieder aandachtsgebied zijn als staafdiagram weergegeven in grafiek 1. Het valt op dat alle banken aandacht besteden aan contingentie en continuïteitsplanning (gebied 9). Deze hoge score is niet vreemd aangezien het het voortbestaan van de bank betreft.

Het belang dat aan de andere acht aandachtsgebieden wordt toegekend, is betrekkelijk gelijkmatig verdeeld. Hierbij dient te worden vermeld dat verschillende banken ten aanzien van de acht gebieden verschillende invoeringsstadia hebben. Optelling over de 60 banken geeft echter voor elk gebied een vergelijkbaar beeld van de verdeling over de drie stadia.

Tabel 3 Marktaandeel ondervraagde banken (in activa) per groep en per benadering

Procenten

Verdeling naar benaderingen	Basic Indicator Approach	Standardised Approach	Advanced Measurement Approaches	Totaal marktaandeel per groep
<i>Verdeling naar groepen</i>				
Nederlandse banken, internationaal actief	2,0	23,7	63,5	89,2
Nederlandse banken, niet internationaal actief	4,4	4,6	–	9,0
Nederlandse vestiging buitenlandse banken	0,9	0,4	0,5	1,8
Totaal marktaandeel per benadering	7,3	28,7	64,0	100

Tabel 4 Niveau kwalitatieve risicobeheersing bij banken, uitgesplitst per berekeningsmethode

Instellingen, waar voor 5 of meer aandachtsgebieden:	Berekeningsmethode onder Bazel II			
	BIA	SA	AMA	Totaal
– beleid is ingevoerd (antwoord 1)	6	11	3	20
– er plannen zijn om beleid in te voeren (antwoord 2)	12	6	9	27
– er geen plannen zijn om beleid in te voeren (antwoord 3)	11	-	-	11
Overig ¹	-	2	-	2
Totaal	29	19	12	60

¹ Instellingen in de rij 'Overig' hebben in elk van de drie antwoordopties minder dan 5 aandachtsgebieden geturfd en kunnen daarom niet in één van

de bovenliggende rijen worden meegeteld.

Beheersingsniveau van operationeel risico en geplande berekeningsmethode onder Bazel II

De derde kernvraag uit het onderzoek gaat in op de mate waarin banken in staat zijn om op tijd te voldoen aan de voorwaarden van de door hen gekozen berekeningsmethode. Door de resultaten van de eerste twee vragen in een kruistabel te presenteren kan hiervoor een globale indicatie worden afgeleid (tabel 4):

De tabel laat voor iedere rekenbenadering het aantal instellingen zien dat voor vijf of meer aandachtsgebieden hetzelfde invoeringsstadium heeft opgegeven. Het blijkt dat het grootste deel van de BIA-instellingen een beheersingsniveau ambieert dat boven het minimumniveau van de ROB uitstijgt: zes instellingen hebben beleid op vijf of meer aandachtsgebieden ingevoerd en twaalf zijn van plan om dit te doen.

Verder kan uit tabel 4 een verschil worden afgelezen tussen instellingen die van plan zijn de SA te gaan gebruiken en instellingen die de AMA ambiëren. Ongeveer een derde van de SA-instellingen heeft voor vijf of meer gebieden plannen voor de invoering van beleid en bijna twee derde heeft al beleid ingevoerd voor vijf of meer gebieden. De omgekeerde verhouding geldt voor de AMA-banken: driekwart van de ondervraagde AMA-instellingen moet zijn plannen voor het invoeren van beleid nog realiseren, terwijl een kwart zijn beleid al ingevoerd heeft (beide weer voor vijf of meer gebieden). Hieruit zou kunnen worden afgeleid, dat de SA-banken relatief verder zijn met de invoering dan de AMA-banken. Bij nadere analyse van de onderliggende gegevens blijkt echter, dat de drie AMA-instellingen die hun beleid al hebben ingevoerd behoren tot de groep van Nederlandse, internationaal actieve instellingen. Uit tabel 3 blijkt, dat deze groep het grootste marktaandeel vertegenwoordigt. Dus in termen

van marktaandeel is een groot gedeelte van de AMA-banken reeds halverwege of verder met de invoering van beleid. In termen van aantallen banken kan worden geconcludeerd, dat de helft van de banken die van plan is de SA- of de AMA te gebruiken weliswaar voor vijf of meer gebieden beleid heeft gepland, maar dit nog moet invoeren. Om hun risicobeheersing op het nagestreefde niveau te krijgen zullen zij dus nog flinke stappen moeten zetten.

In het onderzoek is ook gevraagd in hoeverre banken moeilijkheden voorzien om te zijner tijd aan dit niveau te voldoen. Ongeveer 70% van de banken geeft aan geen problemen te voorzien. Zij hebben het migratiepad in kaart gebracht en werken thans aan de ontwikkeling van hun beheersingskader om per eind 2006 respectievelijk 2007 op het gewenste niveau te zijn. De overige 30% ziet deze problemen wel en is momenteel nog bezig met de inventarisatie en het vinden van oplossingen

Conclusie

In het onderzoek dat in dit artikel is beschreven, is geïnventariseerd (1) welke methode banken willen toepassen voor de berekening van de kapitaaleis voor operationeel risico onder Bazel-II, (2) in welke mate hun huidig beheersingsniveau van operationeel risico voldoet aan de principes van het Bazelse Sound Practices Paper, en (3) in hoeverre zij bij inwerkingtreding van Bazel II kunnen voldoen aan de voorwaarden die worden gesteld aan de berekeningsmethode van hun voorkeur.

Aan de hand van de resultaten kan worden geconcludeerd dat de in Bazel II beoogde samenhang tussen het risicoprofiel van een bank en de geavanceerdheid van de geko-

zen benadering inderdaad bestaat. De grootte van een bank is hierbij gebruikt als indicator voor de complexiteit van haar operationeel risico. De grote, internationaal actieve Nederlandse banken voldoen allemaal aan de verwachting door geavanceerde interne modellen te ontwikkelen. Sommige kleinere banken kunnen nog overwegen de in verhouding kleine stap van de BIA naar de (iets geavanceerdere) SA te nemen.

Ook de huidige risicobeheersing en de geplande ontwikkeling hierin voldoen over het algemeen aan de vereisten die voortvloeien uit de gekozen berekeningsmethode. Hoewel instellingen die de BIA willen gebruiken niet verplicht zijn om risicobeheersingmaatregelen in te voeren die boven het minimumniveau van de ROB uitstijgen, blijkt dat ook deze banken veel betekenis hechten aan de beheersing van operationeel risico. Meer dan 60% van de BIA banken zijn van plan additioneel beleid voor de beheersing van operationeel risico in te voeren of hebben dit al gedaan.

Alle instellingen die de SA of de AMA ambiëren hebben concrete plannen gemaakt om aan de kwalitatieve risicobeheersingcriteria onder Bazel II te voldoen. Een grove inventarisatie leert dat banken die de SA willen toepassen het hiervoor noodzakelijke beleid al grotendeels hebben ingevoerd. Van de banken die AMA willen toepassen zijn de grote, internationaal actieve Nederlandse banken reeds over de helft met het invoeren van beleid. De overige banken die de AMA ambiëren, overwegend Nederlandse vestigingen van buitenlandse banken, bevinden zich nog in het stadium van plannen en moeten het geplande beleid nog in gang zetten.

In het algemeen zijn deze resultaten bevredigend. De banken onderkennen het belang van een solide beheersing van operationeel risico en richten dit in veel gevallen zelfs beter in dan minimaal wordt vereist. Wat betreft de voorbereiding op Bazel II liggen de meeste banken, waaronder de grootste, goed op schema. In de komende jaren blijft DNB de voortgang bij individuele instellingen nauwgezet volgen.

namelijk de rol van de Raad van Bestuur in het beheersingskader voor operationeel risico. Al met al zijn er negen aandachtsgebieden voor de beheersing van operationeel risico onderkend. Dit analysekader biedt overigens geen inzicht in de mate waarin banken reeds voldoen aan een hogere standaard dan de Sound Practices-norm, b.v. op het gebied van de kwalificerende kwantitatieve criteria die in eerste instantie voor het gebruik van de AMA relevant zijn.

1 In het Bazelse Comité werken de banktoezichthouders uit de belangrijkste industrielanden samen om kaders te stellen voor regels en richtlijnen aan banken. Hoewel het Bazelse Comité geen formele supranationale bevoegdheden bezit, worden zijn aanbevelingen en richtlijnen over het algemeen wereldwijd toegepast.

2 Basel Committee on Banking Supervision, 2002. *The Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk*. Bazel, Bank of International Settlements (www.bis.org).

3 Vanaf 31 december 2007 moeten alle instellingen een van de nieuwe berekeningsmethodes voor het operationele risico gebruiken. Instellingen die de BIA of SA willen toepassen mogen dit echter al vanaf eind 2006 doen.

4 Het marktaandeel is uitgedrukt in activa. Het gezamenlijke marktaandeel van de 60 ondervraagde instellingen is hier op 100% gesteld. De totale Nederlandse bankensector is slechts een fractie (1,5%) groter.

5 In het *Sound Practices Paper* worden tien principes voor de effectieve beheersing van operationeel risico beschreven. Twee van deze principes hebben betrekking op de rol van de toezichthouder, deze zijn in het kader van dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Hiernaast is er één managementgebied toegevoegd,